

Profielkeuzes in de bovenbouw

(t) vwo

schooljaar 2023-2024

Inhoud

1. Voorwoord.....	2
2. De bovenbouw	3
3. Begrippenlijst.....	4
4. De profielen.....	6
5. Het vakkenaanbod in de bovenbouw.....	7
6. Tweektalig vwo in de bovenbouw.....	12
7. De lessentabel.....	13
8. Centraal examen / schoolexamen.....	14
9. Overgangsnormen van 3 vwo naar 4 vwo...	16
10. Voorlichtings- en keuzetraject.....	17
11. Wisselen van profiel of vak.....	18
12. De vakken.....	19
13. Identitest.....	33
14. Websites.....	34

1. VOORWOORD

Dit boekje is geschreven voor de leerlingen van 3 vwo en hun ouder(s) / verzorger(s) en alle anderen die de overstap naar 4 vwo overwegen of nemen. Het doel is om meer duidelijkheid te verschaffen over de profielkeuzes in de bovenbouw op het Tabor College locatie Werenfridus.

In de derde klas word je door zowel je mentor als je decaan met behulp van het lesprogramma Loopbaanoriëntatie zo goed mogelijk op de komende keuzes voorbereid. Na uitvoering van de belangrijkste onderdelen uit het voorbereidingstraject sta je voor de profielkeuze met daaraan gekoppeld de vakkenpakketkeuze.

Als er nog vragen zijn, neem dan gerust contact op met het decanaat of je mentor.

Heel veel succes met kiezen!

december 2023

Ingrid Vlaar

Decaan (t)havo / (t)vwo

werkdagen: maandag, dinsdag, donderdag, vrijdag

kamer 144

Tel: 0229 – 285829

Margriet van Lierop

Medewerker decanaat (t)havo / (t)vwo

Werkdagen: woensdag, donderdag

kamer 142

Tel: 0229 – 285829

E-mail: wf-decanen@tabor.nl

2. DE BOVENBOUW

In de onderbouw heb je geleerd je werkzaamheden te plannen. In de bovenbouw zul je nog meer een actieve en zelfstandige manier van studeren moeten hebben. Naast de gebruikelijke schriftelijke toetsen, moet je ook werkstukken maken, praktische opdrachten uitvoeren en presentaties geven. Ook maak je een profielwerkstuk. Het samen met andere leerlingen aan bepaalde opdrachten werken, krijgt een grotere nadruk.

De overgang van de derde naar de vierde klas wordt door veel leerlingen als pittig ervaren. Er wordt in de bovenbouw immers naar het examenniveau toegewerkt. Natuurlijk word je niet zomaar "in het diepe" gegooid: de begeleiding door docenten en mentoren en je decaan zullen er mede voor zorgen dat je het diploma, normaal gesproken, in de daarvoor bestemde tijd behaalt. Al met al wordt het hard werken, maar met meer variatie. Als je je inzet, zul je merken dat het leren in de bovenbouw afwisselend en uitdagend kan zijn.

Met het woord bovenbouw worden de vierde, vijfde en zesde klas vwo bedoeld. In de bovenbouw volg je een breed scala aan vakken. Zo krijg je naast de zes verplichte vakken in het gemeenschappelijk deel nog vijf vakken. Wil je nog een examenvak uit het vrije deel volgen, dan is het onder bepaalde voorwaarden mogelijk om een extra vak te sluimeren.

Met de keuze voor een profiel en de daarbij behorende pakketkeuzes, bereid je je ook voor op de toekomstige vervolgopleiding. In veruit de meeste gevallen stellen de hogescholen en universiteiten naast een diploma ook een aantal instroomeisen aan het profiel. De exact geformuleerde en meest actuele instroomeisen zijn te vinden op de sites van hogescholen en universiteiten. Dus wanneer je al enigszins weet in welke richting je verder wilt, zorg er dan voor dat je profiel- en keuzevakken hier op aansluiten.

3. BEGRIPPENLIJST

In deze brochure worden veel afkortingen gebruikt. Deze zullen daarom hier met hun betekenis worden weergegeven.

De profielen

NT natuur en techniek

EM economie en maatschappij

NG natuur en gezondheid

CM cultuur en maatschappij

De vakken

ak	aardrijkskunde
beco	bedrijfseconomie
biol	biologie
bsm	bewegen sport en maatschappij
ckv / aco	culturele kunstzinnige vorming / artistic and cultural orientation
Dutl	Duitse taal en letterkunde
econ	economie
Entl	Engelse taal en letterkunde
Fatl	Franse taal en letterkunde
fi	filosofie
gc	global citizenship
ges	geschiedenis
Gtc	Griekse taal en cultuur
in	informatica
kubv+kua	kunst beeldende vorming+kunst algemeen
kudr+kua	kunst drama+kunst algemeen
lo / pe	lichamelijke opvoeding / physical education
Ltc	Latijnse taal en cultuur
maat	maatschappijleer
nat	natuurkunde
Netl	Nederlandse taal en letterkunde

rs	religiestudies
schk	scheikunde
wisA	Wiskunde A
wisB	Wiskunde B
wisC	Wiskunde C
wisD	Wiskunde D

4. DE PROFIELEN

Met je profielkeuze kies je de richting die je na je middelbare school op gaat. Maar welke profielen zijn er? Hieronder zie je een korte omschrijving van de vier profielen. De verschillen tussen de profielen onderling kunnen klein of groot zijn en zijn mede bepalend voor welke richtingen je er na het behalen van je diploma mee op kunt.

Cultuur en Maatschappij (CM)

Het profiel Cultuur en Maatschappij is een breed profiel. Het is gericht op taal, communicatie, geschiedenis, kunst en maatschappelijke onderwerpen als rechten, politiek, onderwijs en hulpverlening. Doordat het zo breed is, kun je er veel verschillende richtingen mee op.

Verplichte vakken: wiskunde A, B of C en geschiedenis.

Kernwoorden: communicatie, talen, kunst, cultuur, sociaal, maatschappelijk, politiek, geschiedenis, rechten.

Economie en Maatschappij (EM)

Het profiel Economie en Maatschappij is ook een breed profiel, met hierin ook veel aandacht voor economische vakken. Het is gericht op de financiële kant van de maatschappij.

Verplichte vakken: wiskunde A of B, economie en geschiedenis

Kernwoorden: economie, bedrijven, handel, commercie, marketing, management, rechten, logistiek, vastgoed, toerisme.

Natuur en Gezondheid (NG)

Het profiel Natuur en Gezondheid is een profiel met voornamelijk exacte vakken. Het is gericht op de medische en biologische wereld.

Verplichte vakken: wiskunde A of B, biologie en scheikunde

Kernwoorden: gezondheidszorg, biologie, milieu, dieren, planten

Natuur en Techniek (NT)

Het profiel Natuur en Techniek is een exact profiel. Het is gericht op techniek en wetenschap.

Verplichte vakken: wiskunde B, natuurkunde en scheikunde

Kernwoorden: techniek, wetenschap, rekenen, informatica, technische communicatie, ontwerpen, testen, analyseren, natuur, milieu, gezondheidszorg.

5. HET VAKKENAANBOD IN DE BOVENBOUW

Het vakkenaanbod in de bovenbouw bestaat uit vier delen:

- gemeenschappelijk deel
- profieldeel
- profielkeuzevakken
- vrij deel

De totale studielast van de vierde, vijfde en zesde klas vwo bedraagt grofweg 4800 slu (studielasturen). Dat wil zeggen dat we ervan uit gaan dat je in staat bent om een vwo-diploma te behalen wanneer je daar 4800 klokuren in investeert, zo'n 1600 slu per jaar, dus 40 schoolweken van gemiddeld 40 klokuren.

Verder houdt de locatiedirectie van Werenfridus zich het recht voor om een bepaald keuzevak niet te honoreren. Dit in geval van financiële en/of roostertechnische problemen. Meer dan 33 lesuren in de week blijkt in de praktijk altijd roosterproblemen te geven. Het streven naar een lesrooster zonder negende uren heeft een zeer hoge prioriteit.

Instructie profielenoverzicht Atheneum

Op bladzijde 10 staat het schema dat je voor je proefkeuze invult om een juist profiel plus vakkenpakket te kiezen. Je voorlopige keuze vul je daarna in in Zermelo; je ontvangt daarvoor een aankondiging per mail.

Als eerste wordt er een keuze gemaakt uit de vier profielen. Vervolgens heeft een atheneumleerling de keuze tussen Fatl of Dutl. Gymnasiumleerlingen die vanaf klas vier geen Ltc en Gtc meer volgen, worden atheneumleerling.

Wil je beide vreemde talen volgen, dan kan dat in het profieldeel of in het vrije deel. Ontheffing van Frans of Duits kan alleen verleend worden in de volgende gevallen:

- a. de leerling heeft een stoornis die specifiek betrekking heeft op taal of een zintuiglijke beperking die effect heeft op taal,*
- b. de leerling heeft een andere moedertaal dan Nederlands of Fries, of*
- c. de leerling is een "eenzijdige bèta" die het onderwijs in één van de natuurprofielen volgt en voor wie het volgen van onderwijs in de taal naar verwachting een succesvolle afronding van de opleiding hindert.*

Bij ontheffing wordt de taal vervangen door een ander vak met een studielast van tenminste 440 uren, naar keuze van de leerling (mits de school dit vak als examenvak aanbiedt).

Vervolgens kom je bij het profieldeel en profielkeuzedeel.

NT: Je kiest een van de drie vakken: inf, biol, wisD.

Van de vakken wisD en fi mag er maximaal één gekozen worden.

NG: je maakt een keuze tussen wisA en wisB en ook tussen nat en ak.

Wiskunde D mag je alleen kiezen in combinatie met wiskunde B.

EM: Je maakt een keuze tussen wisA en wisB en vervolgens kies je er één uit: beco, ak, Dutl, Fatl.

CM: Je kiest wisA of wisC, vervolgens ak of econ en ten slotte één uit: Dutl, Fatl, kudr+kua, kubv+kua, fi.

In het vrije deel kies je één vak uit het bij jouw profiel horende aanbod. Voor de inhoud van een vak maakt het niet uit onder welk profiel het genoemd is of dat het al of niet in het vrije deel staat. Zo is bijvoorbeeld het vak economie voor alle leerlingen hetzelfde vak.

Let op:

- Van de drie vakken kudr+kua, kubv+kua en bsm mag je er maximaal één kiezen.
- beco of bsm kun je nu kiezen, maar deze vakken beginnen pas in het vijfde leerjaar.

Sluimervak

Als het gemiddelde van je gekozen vakkenpakket ≥ 7.0 is, dan mag je een extra vak als sluimervak aanvragen. Dat houdt in dat je niet alle lessen voor dit vak volgt, omdat dit roosterteknisch niet mogelijk is. Wel word je in de gelegenheid gesteld om vragen te stellen aan de docent en alle toetsen/(school)examens te maken.

Duidelijkheid hierover kan pas aan het begin van het nieuwe schooljaar gegeven worden, omdat er dan wordt bepaald of en voor hoeveel uur het gekozen sluimervak in je rooster past.

Honours Programme

Het is mogelijk dat je vindt dat je eigenlijk wel meer vakken aan zou kunnen of zelfs versneld examen zou kunnen doen. In dat geval is het Honours Programme misschien iets voor jou. Voor meer informatie kun je je wenden tot je teamleider(s).

Instructie profielenoverzicht Gymnasium

Veel van hetgeen genoemd is bij het atheneum, is ook toepasbaar voor gymnasiasten. Als gymnasiast moet je echter in het gemeenschappelijk deel een keuze maken tussen Ltc of Gtc. Wil je beide klassieke talen, dan kan dit ook, zoals uit het overzicht blijkt. In het vrije deel heb je dezelfde keuze als de atheneumleerling, zij het dat in het vrije deel ook Ltc of Gtc gekozen kan worden.

Als gymnasiast heb je aan het einde van de tweede klas al een keuze gemaakt tussen de vakken Duits en Frans. Deze keuze is ook bepalend voor je profielkeuze. Dus heb je eerder het vak Frans laten vallen, dan is het niet meer mogelijk om voor dit vak te kiezen in de bovenbouw. Hetzelfde is van toepassing op het vak Duits.

Let op!

Er zijn leerlingen die er niet zeker van zijn of ze wel met de klassieke talen door willen gaan tot aan het eindexamen. Ze vragen dan: "Mag ik nog een jaartje Latijn of Grieks volgen en als het dan toch niet bevalt, alsnog die taal laten vallen?"

Dit is inderdaad mogelijk. Je wordt dan in klas 5 atheneumleerling.

Echter, je moet er dan wel voor zorgen dat je ook voor Dutl of Fatl in jouw profiel kiest. Bovendien moet je bij een overstap na klas 4 grotendeels op eigen kracht het gemiste programma van ckv inhalen.

In het vijfde leerjaar moet je dan tevens nog een vak erbij nemen om het pakket weer sluitend te maken. Dat vak is dan bsm of beco, afhankelijk van het aanbod in je profiel. Houd dus in het achterhoofd dat je na het stoppen met het gymnasium na leerjaar 4 geen grote keuze meer hebt in het vrije deel. De andere vakken zijn dan immers al een jaar verder.

Conclusie: ben je zo'n twijfelende gymnasiast, dan moet je Fatl of Dutl in je pakket kiezen en je bent verplicht om in de vijfde bsm of beco erbij te nemen. Ten slotte moet je in klas 4 het gemiste vak ckv zelfstandig inhalen.

Profieloverzicht (T) Atheneum

NT-profiel: van de vakken wisD en fi mag je er maximaal één kiezen.

NG-profiel: wisD mag je alleen kiezen in combinatie met wisB.

Van de drie vakken kudr+kua, kubv+kua en bsm mag je er maximaal één kiezen.

De vakken beco en bsm beginnen pas in het vijfde leerjaar.

Als het gemiddelde van je gekozen vakkenpakket $\geq 7,0$ is, dan mag je een extra vak als sluimervak aanvragen. Voor kubv en kudr kun je dan alleen het praktijkdeel kiezen.

Keuze sluimervak is: _____

Gemeen- schappelijk Deel	NT	O	NG	O	EM	O	CM	O
	Netl		Netl		Netl		Netl	
	Entl/Eng2		Entl/Eng2		Entl/Eng2		Entl/Eng2	
	maat/civics		maat/civics		maat/civics		maat/civics	
	lo/pe		lo/pe		lo/pe		lo/pe	
	lv/gc		lv/gc		lv/gc		lv/gc	
	ckv/aco		ckv/aco		ckv/aco		ckv/aco	
	Fatl	O	Fatl	O	Fatl	O	Fatl	O
	Dutl	O	Dutl	O	Dutl	O	Dutl	O
Profiel	wisB		wisA	O	wisA	O	wisA	O
	nat		wisB	O	wisB	O	wisC	O
	schk		biol		econ		ges	
			schk		ges			
Profiel- keuze vakken	in	O	nat	O	beco (5e)	O	ak	O
	biol	O	ak	O	ak	O	econ	O
	wisD	O			Dutl	O	Dutl	O
					Fatl	O	Fatl	O
Vrij Deel	Fatl	O	Fatl	O	Fatl	O	Fatl	O
	Dutl	O	Dutl	O	Dutl	O	Dutl	O
	kubv+kua	O	kubv+kua	O	kubv+kua	O	in	O
	kudr+kua	O	kudr+kua	O	kudr+kua	O	econ	O
	in	O	in	O	in	O	ak	O
	econ	O	econ	O	ak	O	fi	O
	ak	O	ak	O	fi	O	beco (5e)	O
	wisD	O	wisD	O	beco (5e)	O	bsm (5e)	O
	fi	O	fi	O	bsm (5e)	O		
	biol	O	bsm (5e)	O				
	ak	O						

Profieloverzicht (T) Gymnasium

NT-profiel: van de vakken wisD en fi mag je er maximaal één kiezen.

NG-profiel: wisD mag je alleen kiezen in combinatie met wisB.

Van de drie vakken kudr+kua, kubv+kua en bsm mag je er maximaal één kiezen.

De vakken beco en bsm beginnen pas in het vijfde leerjaar.

* De eerder gemaakte keuze tussen de vakken Frans en Duits, is bepalend voor je keuze; heb je nu geen Frans/Duits in je pakket, dan vervalt deze mogelijkheid voor de bovenbouw.

Als het gemiddelde van je gekozen vakkenpakket $\geq 7,0$ is, dan mag je een extra vak als sluimervak aanvragen. Voor kubv en kudr kun je dan alleen het praktijkdeel kiezen.

Keuze sluimervak is: _____

Gemeen- schappelijk Deel	NT	O	NG	O	EM	O	CM	O
	Netl Entl/Eng2 maat/civics lo/pe lv/gc		Netl Entl/Eng2 maat/civics lo/pe lv/gc		Netl Entl/Eng2 maat/civics lo/pe lv/gc		Netl Entl/Eng2 maat/civics lo/pe lv/gc	
	Ltc	O	Ltc	O	Ltc	O	Ltc	O
	Gtc	O	Gtc	O	Gtc	O	Gtc	O
Profiel	wisB nat schk		wisA wisB biol schk	O O	wisA wisB econ ges	O O	wisA wisC ges	O O
Profiel- keuze Vakken	in	O	nat	O	beco (5e)	O	ak	O
	biol	O	ak	O	ak	O	econ	O
	wisD	O			Dutl	O	Dutl*	O
					Fatl	O	Fatl*	O
							Ltc	O
							Gtc	O
							kubv+kua	O
							kudr+kua	O
							fi	O
Vrij Deel	Ltc	O	Ltc	O	Ltc	O	Ltc	O
	Gtc	O	Gtc	O	Gtc	O	Gtc	O
	Fatl*	O	Fatl*	O	Fatl*	O	Fatl*	O
	Dutl*	O	Dutl*	O	Dutl*	O	Dutl*	O
	kubv+kua	O	kubv+kua	O	kubv+kua	O	in	O
	kudr+kua	O	kudr+kua	O	kudr+kua	O	econ	O
	in	O	in	O	in	O	ak	O
	econ	O	econ	O	ak	O	fi	O
	ak	O	ak	O	fi	O	beco (5e)	O
	wisD	O	wisD	O	beco (5e)	O	bsm (5e)	O
	fi	O	fi	O	bsm (5e)	O		
	biol	O	bsm (5e)	O				
	ak	O						

6. TWEETALIG VWO IN DE BOVENBOUW

In de bovenbouw wordt een gedeelte van de lessen in het Engels gegeven. Het betreft vakken in het gemeenschappelijk deel. Alle profielvakken en de vakken in het vrije deel worden in het Nederlands aangeboden. Het examen in deze vakken is in het Nederlands. Je zult in de vierde klas weer aan de Nederlandse lessen moeten wennen. In de praktijk valt dat gelukkig mee.

Je wordt voorbereid op het examen Cambridge Advanced English. Daarom krijg je meer uren Engels dan de gewone vwo-leerling. Indien je ervoor kiest om na de derde klas door te gaan met tweetalig vwo, dan doe je dat bij de vakken Engels, ckv (artistic and cultural orientation), maatschappijleer (civics), global citizenship (gc) en lo (physical education).

Je wordt vanaf de vijfde klas voorbereid op het examen International Baccalaureate. Hiervoor zijn extra uren gereserveerd. Ook je profielwerkstuk maak je in het Engels. Verder zijn er speciale t-vwo-activiteiten en kunnen wellicht onderdelen van vakken, bijvoorbeeld praktische opdrachten, in het Engels gedaan worden.

- 3 uur Engels in de week
- GC in klas 4 en 5
- CAE in klas 4 periode febr/maart.
- CAE in klas 4 niet behaald, dan geen tto in klas 5
- extra uren voor IB in klas 5 en 6
- IB-examen rond mei van klas 6

Vragen over tto? Wend je dan tot je docent Engels.

Overstap	Mogelijkheden
t 3 vwo → t 4 havo	Geen bezwaar
t 4 vwo → t 5 havo	Niet mogelijk. Het tweetalig programma start in t 4 havo en loopt door in t 5 havo. Het sluit af met IB language B examen.
t 5 havo → t 5 vwo	Mogelijk. Het tweetalig programma start in t 5 vwo en loopt door in t 6 vwo. Het sluit af met IB language A examen. Dit wijkt sterk af van IB language B examen.
t 4 havo → 5 havo	Niet mogelijk. Leerlingen die in de 4e starten met het tto-programma moeten dit in de 5e afmaken ivm het verschil in PTA en lesstof tussen Engels in de Nederlandstalige stroming en de tweetalige stroming.

7. DE LESSENTABEL

De vakken die in de bovenbouw gegeven worden, zijn niet allemaal even zwaar. De studielast, zoals dat officieel heet, is door het ministerie per vak vastgesteld. Op Werenfridus is deze studielast naar de volgende lessentabel 2022-2023 vertaald. De getallen geven het aantal lessen per week aan.

	4 vwo	4t vwo	5 vwo	5t vwo	6 vwo	6t vwo
mentoruur	1	0	1	0	1	0
ak	2	2	3	3	3	3
beco	0	0	4	4	4	4
biol	3	3	3	3	3	3
bsm	0	0	3	3	2	2
ckv/aco	2	2	0	0	0	0
Dutl	2	2	3	3	3	3
econ	3	3	3	3	3	3
Entl	3	3	3	5	3	5
cae	1	0	1	0	0	0
Fatl	3	3	3	3	3	3
fi	2	2	2	2	3	3
ges	2	2	3	3	3	3
gc	0	1	0	0	0	0
Gtc	4	4	4	4	4	4
in	2	2	3	3	2	2
kua	0	0	2	2	2	2
kubv	2	2	2	2	1	1
kudr	2	2	2	2	1	1
lo/pe	2	2	2	2	1	1
Ltc	4	4	4	4	4	4
maat	2	2	0	0	0	0
nat	3	3	3	3	3	3
Netl	3	3	3	3	3	3
rs	1	1	0	0	0	0
schk	2	2	3	3	3	3
wisA	3	3	3	3	3	3
wisB	3	3	4	4	3	3
wisC	1,5	1,5	2	2	2	2
wisD	2	2	2	2	3	3

8. CENTRAAL EXAMEN / SCHOOLEXAMEN

De meeste vakken die in de bovenbouw gegeven worden, kennen een **centraal examen** (CE). Dit is de spannende periode waarin alle leerlingen uit heel Nederland en de overzeese gebiedsdelen tegelijkertijd eindexamen doen voor hun vwo-opleiding. Voor deze vakken geldt dat de leerlingen eerst een **schoolexamen** (SE) gedaan moeten hebben.

Het gemiddelde van de twee examens wordt het eindcijfer. Niet alle vakken kennen een centraal examen. Deze vakken worden dus afgesloten met het schoolexamen. De afsluiting met een schoolexamen is soms met een cijfer en soms met de toekenning onvoldoende/voldoende/goed.

Hieronder staat de tabel met de vakken die afsluiten met alléén een schoolexamen. Tevens zie je in welke klassen dat vak gegeven wordt.

vak	4 vwo	5 vwo	6 vwo	cijfer
Maatschappijleer/civics	✓			ja
Culturele kunstzinnige vorming/ Artistic Cultural Orientation	✓			ja
Kunst Beeldende Vorming*	✓	✓	✓	ja
Kunst Drama*	✓	✓	✓	ja
Informatica	✓	✓	✓	ja
Lichamelijke opvoeding/physical education	✓	✓	✓	o/v/g
Bewegen sport & maatschappij		✓	✓	ja
Wiskunde D	✓	✓	✓	ja

* Bevo en Drama zijn beide gekoppeld aan het theorievak Kunst Algemeen dat wel wordt afgesloten met een Centraal Examen. Je diplomacijfer is het gemiddelde van je SE praktijk en je CE theorie.

In 6 vwo maak je bovendien een profielwerkstuk (PWS 80 slu). Het cijfer voor je PWS wordt gemiddeld met Maatschappijleer en CKV.

Slaagcriteria

De huidige lichter 3-vwo-leerlingen krijgt met de volgende eisen te maken binnen de slaag/zakregeling 6 vwo:

De onderdelen a t/m e moeten allemaal gelden!

a. *Gemiddeld cijfer centrale examens*

Je bent geslaagd met een 5,5 of hoger.

b. *Eindcijfer kernvakken: Nederlands, Engels en wiskunde*

Je bent geslaagd met:

- Hooguit 1 keer een 5 als eindcijfer;
- Voor de overige vakken moet je een 6 of hoger als eindcijfer hebben.

c. *Eindcijfers alle examenvakken*

Je bent geslaagd als:

- al je eindcijfers een 6 of hoger zijn, of;
- je een 5 hebt en voor de rest 6 of hoger, of;
- je een 4 hebt en al je andere eindcijfers 6 of hoger zijn en het gemiddelde van al je eindcijfers ten minste een 6,0 is;
- je twee keer een 5 hebt, of een 5 en een 4, en al je andere eindcijfers 6 of hoger zijn en het gemiddelde van al je eindcijfers ten minste een 6,0 is;
- geen enkel eindcijfer lager is dan een 4.

* Het combinatiecijfer telt ook mee voor deze regel.

d. *Lichamelijke opvoeding*

Je bent geslaagd als je een 'voldoende' of 'goed' hebt voor Lichamelijke opvoeding.

e. *Combinatiecijfer*

Het combinatiecijfer telt mee in de slaag-/zakregeling. Het combinatiecijfer is het gemiddelde cijfer van vakken waarvoor je geen centraal examen doet. Dit zijn:

- Maatschappijleer;
- Het profielwerkstuk;
- CKV;

Voor geen van de vakken van het combinatiecijfer mag je een 3 of lager halen. Het combinatiecijfers zelf moet ook hoger zijn dan een 3.

9. OVERGANGSNORMEN VAN 3 VWO NAAR 4 VWO

In de tweede helft van het schooljaar krijgen alle leerlingen een advies. Dit advies wordt gegeven door de mentor en de teamleider. Er wordt gekeken of de cijferlijst op dat moment voldoet aan de norm. Dit advies wordt besproken tijdens de driehoeksgesprekken. Eén van de volgende adviezen wordt gegeven:

- De leerlingen die voldoen aan de norm krijgen advies 1: "Je staat er goed voor, ga zo door."
- De leerlingen die niet aan de norm voldoen, maar wel een reële kans hebben om alsnog aan de norm te kunnen voldoen, krijgen advies 2: "Op dit moment voldoe je nog niet aan de norm."
- De leerlingen die niet aan de norm voldoen en die alleen een theoretische kans hebben om alsnog aan de norm te kunnen voldoen, krijgen advies 3: "Op dit moment sta je er niet goed voor. We gaan samen met je ouder(s)/verzorger(s) kijken wat de beste plek is voor jou in het volgend schooljaar."

Hieronder staan enkele aandachtspunten met betrekking tot de pakketkeuze genoemd. Het volledige document Overgangsnormen 2023-2024 is te vinden op de website van Werenfridus.

De leerling is bevorderd als:

- De vakken die worden afgesloten met O/V/G minimaal voldoende zijn.
- Er maximaal 3 tekortpunten zijn.
- Er maximaal 1 tekortpunt in het gehele vakkenpakket voor de 4e klas is*.

Voor het kiezen van het vakkenpakket geldt:

- Om wiskunde B te mogen kiezen, moet in klas 3 het cijfer voor wiskunde minimaal een 7 zijn.

De leerling wordt afgewezen als:

- er 5 of meer tekortpunten zijn.

* Een tekortpunt voor economie telt als 2 tekortpunten als in het vakkenpakket EN economie EN bedrijfseconomie is gekozen.

10. VOORLICHTINGS- EN KEUZETRAJECT

Om je voor te bereiden op de profiel- en vakkenpakketkeuze worden er in de periode november t/m februari in het mentoruur een aantal lessen in het kader van LOB (loopbaanoriëntatie en -begeleiding) gegeven.

Weet je al wat je wilt, of twijfel je nog? Wil je nog bepaalde dingen weten? Vraag dat dan aan de decaan of aan de mentor. Het is in je eigen belang dat je keuze zo goed mogelijk onderbouwd is.

Op 14 december zal er voor alle derde klas leerlingen door de decaan een voorlichting gegeven worden over de profielkeuze. Op 15 januari worden je ouders uitgenodigd voor een voorlichtingsavond.

Op 12 februari zal er aan de leerlingen voorlichting gegeven worden over de nieuw te kiezen vakken. Het vakaanbod staat ook beschreven in hoofdstuk 12 van dit boekje.

Uiterlijk 15 februari zullen de vakdocenten je laten weten of je hun vak al dan niet met vertrouwen kunt kiezen.

Vanaf 1 februari kun je in Zermelo een voorlopige profielkeuze aanmaken. Mochten je cijfers (nog) niet hoog genoeg zijn, dan heb je nog enkele maanden de tijd om ze te verhogen. Verder is het mogelijk dat je docententeam ook nog een advies uitbrengt over je profielkeuze. Daarna nemen jullie thuis uiterlijk 5 april de beslissing over de definitieve profielkeuze. Dit voeren jullie samen in in Zermelo.

Mocht je daarna, in de loop van het verdere schooljaar, alsnog van profiel willen wisselen dan wend je je met spoed tot de decaan. Indien het nog mogelijk is, zal de wisseling worden toegestaan.

Samenvattend geeft dit het volgende tijdpad:

Periode	LOB - activiteit
<i>november-februari</i>	<i>mentorlessen LOB</i>
<i>14 december 2023</i>	<i>voorlichting profielkeuze voor leerlingen</i>
<i>15 januari 2024</i>	<i>voorlichtingsavond voor ouders</i>
<i>12 februari 2024</i>	<i>voorlichting nieuwe vakken</i>
<i>15 februari 2024</i>	<i>adviezen vakdocenten zijn bekend</i>
<i>vanaf 1 februari tot 7 maart 2024</i>	<i>voorlopige keuze in Zermelo</i>
<i>5 april 2024</i>	<i>definitieve keuze bekend</i>

11. WISSELEN VAN PROFIEL OF VAK

Een profielwisseling in 4 vwo is een zeer ingrijpende zaak. Het gaat bij een profielwisseling immers altijd om de gelijktijdige verandering van een aantal vakken. Dit geldt vooral bij de overstap van een natuur- naar een maatschappijprofiel en omgekeerd.

Het wordt nog ingewikkelder door het geringe aantal contacturen per vak en het geringe aantal toetsen in de vierde klas. Het duurt dan geruime tijd voordat je voldoende toetsen gemaakt hebt om erachter te kunnen komen of je nieuwe profielkeuze nu wel de juiste geweest is.

Gelet op het voorgaande staat Werenfridus een verandering van profiel gedurende het schooljaar niet toe. Ook een verzoek tot verandering van een eenmaal gekozen vak zal in principe niet worden gehonoreerd, aangezien dit te ingrijpende gevolgen heeft voor onder andere het lesrooster van docenten en leerlingen en de grootte van de clustergroepen.

Alleen in zéér uitzonderlijke gevallen kan in overleg met de betrokken conrector, teamleider en decaan hiervan worden afgeweken.

Volg je een sluimervak in de vrije ruimte, waarvan door roostertechnische redenen niet alle lessen te volgen zijn, dan mag je dat vak wel tijdens het schooljaar laten vallen. In de loop van de vierde klas is een beperkte reparatie mogelijk. De vakken wiskunde B, natuurkunde en economie blijken soms toch moeilijker dan je gedacht had.

12. DE VAKKEN

Hieronder volgt een beschrijving van de inhoud van de vakken in de bovenbouw. De tekst is afkomstig van de verschillende vakgroepen. Hierdoor kun je je in grote lijnen een beeld vormen van de inhoud en de aanpak van de vakken.

Nederlandse taal en letterkunde [Netl]

Het vak bestaat uit de twee onderdelen: taalvaardigheid en literatuur.

- Taalvaardigheid houdt in:
  - Leesvaardigheid: dit onderdeel bestaat uit tekstverklaren. Dit onderdeel vormt ook het centraal examen. De overige onderdelen, zoals spelling, formuleren en argumenteren worden in het schoolexamen getoetst.
  - Mondelinge taalvaardigheid: het houden van een speech. Ook dit onderdeel is een schoolexamen.
  - Schrijfvaardigheid: het verstrekken van informatie waarbij rekening wordt gehouden met het doel, bijvoorbeeld het uiteenzetten van een mening of overtuigen van het publiek. Schrijven van een betoog is een schoolexamen.
- Literatuur houdt in:
  - Literaire ontwikkeling: je moet een leesdossier samenstellen vanaf havo-4 over een aantal literaire werken en literaire begrippen.
  - Literatuur: de minimaal acht gelezen boeken worden in havo-5 getoetst in het mondeling schoolexamen aan de hand van het leesdossier.

Engelse taal en letterkunde [Engels op Nederlandstalig vwo]

Bij het vak Engels wordt gewerkt uit *WaspReporter*, een tijdschrift met eigentijdse artikelen en bijbehorende verwerkingsopdrachten. De vier vaardigheden, te weten: schrijven, lezen, luisteren en spreken, staan hierbij centraal. Door middel van creatieve en interactieve opdrachten worden deze vaardigheden getraind en getoetst. Op het gebied van literatuur zul je een aantal literaire teksten lezen alsmede enkele boeken voor de leeslijst. Ten slotte zul je een periode uit de literatuurgeschiedenis moeten bestuderen. Voor de leerlingen op Nederlandstalig vwo, die goed zijn in Engels, is er de extra optie om deel te nemen aan CAE-lessen (Cambridge Advanced exam) om in het 5e leerjaar het CAE diploma te halen.

IB language A [Engels op tweetalig vwo]

Als je doorgaat met tweetalig onderwijs in de bovenbouw vwo, doe je in de 4e klas CAE (Cambridge Advanced Exam) examen. Daarna kom je in het IB (International Baccalaureate) language A programma terecht. Het behalen van het IB examen levert een internationaal gewaardeerd certificaat op. IB language A richt zich vooral op het analyseren van literaire teksten. Er is veel ruimte voor eigen inbreng en creativiteit. Uiteindelijk moet je ook zelf teksten kunnen analyseren schrijven. Daarnaast word je natuurlijk ook voorbereid op het reguliere eindexamen vwo Engels.

Frans [Fatl] en Duits [Dutl]

In de wereld van vandaag volstaat het niet om slechts één vreemde taal te leren. Door de taal kom je ook in contact met andere (beroemde) mensen, manieren van denken, maar ook met een compleet land, de cultuur en de geschiedenis daarvan! Of zoals iemand ooit zei: "Taal is niet alleen een communicatiemiddel. Het is ook de schatkamer van wat ooit is gezegd en gedacht."

Iedereen spreekt Engels, maar met een tweede vreemde taal heb je een voorsprong.

Frans taal en letterkunde [Fatl]

Frans is de enige taal die samen met het Engels wereldwijd, op alle continenten, wordt gesproken door meer dan 200 miljoen mensen. Bij een bezoek aan Afrika, Canada, Monaco, de Seychellen, Zwitserland, Wallonië en veel andere Franstalige landen in Afrika komt Frans van pas.

Er zijn in Nederland veel Franse bedrijven actief op het gebied van muziek, transport, auto-industrie, toerisme, mode, voedingsindustrie, luxe artikelen, landbouw, film en vliegtuigindustrie. Veel Franse en Nederlandse bedrijven in Frankrijk hebben graag Franssprekende Nederlanders in dienst: KLM Air France, Heineken, HEMA, Action, etc. Frans is de officiële taal van veel internationale organisaties, zoals de VN, de EU, de Unesco, de NAVO en het Rode Kruis.

In tegenstelling tot wat velen denken, is Frans niet moeilijk om te leren. Zowel in het Nederlands als in het Engels vind je veel Franse woorden en uitdrukkingen terug. Verder is Frans gewoon heel mooi en melodieus. Als je eenmaal het Frans beheerst, dan is Spaans en Italiaans ook een stuk makkelijker te leren.

Il faut travailler, mais ça vaut la peine!

Duitse taal en letterkunde [Dutl]

Duits is de moedertaal van ongeveer 20% van de EU-burgers. Dat zijn meer dan 100 miljoen mensen. Behalve in Duitsland, wordt ook Duits gesproken in Oostenrijk, Zwitserland en delen van Italië, België en Luxemburg. Ook in Oost-Europa leren veel mensen Duits als tweede vreemde taal.

Duitsland is voor Nederland veruit de belangrijkste handelspartner. Er zijn veel grote bedrijven gevestigd. Denk aan de luchtvaart (Lufthansa), sport/mode (Adidas, Hugo Boss), elektronica (Siemens, AEG) en vele automerken (BMW, Opel, Audi, Porsche). Maar liefst een kwart van onze buitenlandse handel vindt plaats met Duitsland. Dit zou nog meer kunnen zijn, als meer Nederlanders goed Duits zouden spreken. Op dit moment is er een groot tekort aan werknemers dat het Duits beheerst. Voor een bedrijf ben je dus van grote waarde als je goed Duits spreekt!

Ook in het toerisme is Duits een belangrijke taal. Het hele jaar door komen er Duitsers naar Nederland op vakantie. Wil je werken in het toerisme of in de horeca, dan krijg je hoe dan ook met Duits te maken. Maar Duitsers gaan niet alleen naar Nederland op vakantie. Eigenlijk overal in Europa kom je ze tegen. Mallorca wordt bijvoorbeeld niet voor niets 'het zeventiende Bundesland' genoemd. Geen verrassing dus dat Duits een vereiste is bij veel banen in de toeristische sector in bijvoorbeeld Spanje en Italië.

Tot slot is Duits geen moeilijke taal om te leren. Zowel Nederlands als Duits zijn Germaanse talen en hebben dus veel overeenkomsten. Als Nederlander kun je

daarom in relatief korte tijd een hoog taalvaardigheidsniveau in Duits bereiken. Daar kun je al snel wat mee! *Englisch ist ein Muss, Deutsch ist ein Plus!*

Klassieke talen [Ltc / Gtc]

In de derde klas maken we al een beetje de overstap van de basisstof naar de examenstof en in klas 4 wordt dat verder uitgewerkt. In klas 2 en 3 heb je veel geleerd over de Griekse en Latijnse taal en cultuur. In klas 4 maken we eerst de basisstof af. Dat houdt in dat je nog een aantal onderwerpen uit de grammatica leert en ermee oefent.

We gaan authentieke teksten lezen, d.w.z. teksten zoals die in de oudheid geschreven zijn. Daardoor zie je allerlei dingen die je uit de grammatica hebt geleerd, steeds weer terug en ga je die ook steeds makkelijker herkennen. Daar gaan we mee verder in klas 5 en 6. Tijdens en na het lezen van de teksten ga je op zoek naar wat de auteur wil zeggen. Daarvoor gebruik je allerlei bronnen, zoals achtergrondinformatie, andere auteurs maar ook kunstuitingen uit de oudheid en later. Daardoor gaat de tekst voor jou hopelijk ook leven en betekenis krijgen. Het centraal examen bestaat voor de helft uit een vertaalopdracht: een jou onbekend stukje Grieks of Latijn met behulp van je woordenboek vertalen in het Nederlands. De andere helft bestaat uit vragen over teksten die in klas 6 zijn behandeld. Elk jaar wordt een nieuw thema voor het centraal examen vastgesteld. In klas 4 en 5 lezen we ook teksten uit de oudheid. Omdat we, binnen bepaalde grenzen, deze teksten zelf mogen kiezen, kunnen we rekening houden met jullie voorkeuren. Voorbeelden voor Grieks: verhalen uit Herodotus over Griekse tirannen of Perzische koningen, teksten van Plato over Socrates en natuurlijk ook wat teksten uit Homerus, de Ilias of de Odyssee. Voorbeelden voor Latijn: liefdesgedichten van Catullus, verhalen van Livius over de vroegste Romeinse geschiedenis of over Hannibal, verhalen uit Ovidius over allerlei mythologische figuren of uit Vergilius over Aeneas. Alle teksten worden in de klas besproken en we besteden ook meer dan vroeger aandacht aan de cultuurhistorische achtergronden van de teksten. Daarnaast zijn er onderwerpen uit de antieke cultuur die niet zo gemakkelijk met teksten te verbinden zijn. Omdat we deze onderwerpen toch heel belangrijk vinden, worden die naast het lezen behandeld. Je kunt dan denken aan onderwerpen als vaasschilderkunst, bouwkunst, beeldhouwkunst en toneel.

Ook in de bovenbouw hebben we een aantal interessante gymnasium-activiteiten op school of daarbuiten. Mocht de situatie met Covid19 het toelaten, dan gaan we in klas 4 vier dagen naar Trier om daar de Romeinse en andere bijzondere gebouwen te bekijken. In klas 6 staat er een 6-daagse Romereis op het programma!

Geschiedenis [Ges]

Bij het vak geschiedenis verandert er in wezen niet veel ten opzichte van voorgaande jaren. De onderwerpen die o.a. aan bod komen zijn mede onder invloed van de nieuwe domeinen: levensonderhoud, primaire samenlevingsverbanden, staat, natie en politiek, oorlog en vrede, ontmoetingen tussen culturen en zingeving. Naast de 10 tijdvakken (prehistorie t/m heden) en de 49 kenmerkende aspecten zijn er ook

nog 4 Historische Contexten voor de broodnodige verdieping. Dat zijn de eerstkomende jaren: Vaardigheden, Vaderlandse, Europese en Wereld geschiedenis (Steden en burgers in de lage landen 1050-1700), Verlichting 1650-1900, China 1842-2001 en Duitsland in Europa 1918-1991.

Om klaar te zijn voor het examen heeft de sectie gemeend een nieuwe methode die hierop toegesneden is aan te schaffen.

Daarnaast is een echte vwo'er in staat zelfstandig historisch onderzoek te verrichten. Met behulp van vaardigheden zoals standplaatsgebondenheid, interpretatie, continuïteit, objectiviteit en wordt de bovenbouw interessant!

Aardrijkskunde [Ak]

Bij aardrijkskunde proberen we bepaalde onderwerpen beter te begrijpen. Dit doen we door verbanden te leggen en/of relaties te maken. Vragen die dan ook vaak bij ons voorkomen zijn: waar komen bepaalde verschijnselen voor? Waarom juist daar? Wat zijn de oorzaken of gevolgen daarvan, enz?

De onderwerpen van het vak aardrijkskunde bestaan uit vier domeinen:

- Wereld. Hierin leer je over sociaal-geografische verschillen tussen regio's en landen. Denk hierbij aan: arm-rijk, globalisering, internationalisering, migratie en bevolkingsspreiding of cultuur-gebieden, stedelijke ontwikkeling of de samenhang tussen ontwikkeling en werk of de samenhang tussen ontwikkeling en demografie.
- Aarde. Hierin komen onderwerpen uit de fysische geografie aan bod, zoals: lucht- oceaant- en zeestromen, verder bespreken we klimaatgebieden, veranderingen in klimaten vroeger, nu en in de toekomst. Ook gaan we het hebben over landschappen, aardbevingen en vulkanisme.
- Gebieden. In dit deel maak je kennis met Zuid-Amerika. Zeer veel aspecten van het gebied worden besproken, zoals: vakantiegebieden, fysische en sociale kenmerken, het koloniale verleden, regionale differentiatie en regionale ongelijkheid, industrialisatie en ontwikkeling en/of economische tijgers.
- Nederland. De onderwerpen die bij dit domein horen zijn steden en wateroverlast. Hierbij moet je denken aan de ontwikkeling van de steden of ontwikkeling van de rivieren. We kijken dan naar de rivieren van nu, maar ook naar hoe de rivieren er in de toekomst moeten gaan uitzien, wordt de kans op overstromingen steeds groter en hoe kunnen we daar op inspelen? Dit natuurlijk met de Rijn en Maas als grote voorbeelden.

Verder doen we nog een onderzoek in de eigen omgeving of een diepteonderzoek naar één van de onderwerpen in de genoemde domeinen.

Relgiestudies [Rs]

In het Nederlandstalig vwo wordt het vak religiestudies in het eerste jaar van de bovenbouw twee uur per week gegeven. Hoewel het vak geen deel uitmaakt van het schoolexamen, telt het wel mee bij de overgang van vier naar vijf vwo. Tijdens het schooljaar komen de volgende onderwerpen aan de orde:

- In de onderbouw heb je kennis gemaakt met de monotheïstische religies. In de vierde beginnen we met een introductie van het Hindoeïsme (een

polytheïstische religie) en het Boeddhisme (vaak gezien als een religie zonder god). Deze twee religies bestuderen we aan de hand van de zeven dimensies van religie van Ninian Smart (dimensies aan de hand waarvan je religie kunt herkennen), en je krijgt hierdoor een inkijkje in de religiewetenschappen. Tijdens deze lessen maak je ook kennis met spirituele literatuur en lees je het boek Siddhartha van Herman Hesse.

- Ethiek is het tweede onderwerp, wat aansluit bij het onderwerp waarden en normen uit de derde klas. Bij ethiek gaat het over ons praktische leven: hoe dienen we met elkaar om te gaan? Wat is een zinvolle levenswijze? Wat zijn de belangrijkste waarden? Wat is juist en wat niet? Wat mag wel en wat mag niet? Het kunnen beschrijven van een ethisch dilemma aan de hand van ethische theorieën staat in deze module centraal.
- Religie en geweld is het afsluitende onderwerp van het vak levensbeschouwing voor vier VWO. Tijdens deze lessen wordt er ingezoomd op de vraag of religie de oorzaak is van veel oorlogen, of dat bij wat in de media gelabeld wordt als religieus geweld, ook andere aanleidingen zijn voor het geweld. Deze module wordt afgesloten met een eigen onderzoek naar een conflict in de wereld, waarop je een van de theorieën, die in de les behandeld worden, toepast.

Biologie [Biol]

Waarom zou je biologie kiezen? Natuurlijk kun je biologie kiezen omdat je het vak gewoon leuk of interessant vindt. Vaak kies je het vak biologie omdat je al weet welke vervolgstudie je na het vwo wil gaan doen: biologie is een voorwaarde als je later (dier)geneeskunde wil gaan studeren of misschien wel iets met medicijnontwikkeling, biomedische wetenschappen of Nanobiologie. Ook voor beroepen in de gezondheidsvoorlichting is biologie vaak een vereiste.

In de bovenbouw worden heel veel verschillende onderwerpen behandeld. Ongeveer de helft bestaat uit menskundige onderwerpen zoals voedsel en vertering, het zenuwstelsel, hart- en bloedvatenstelsel en ademhalingsstelsel. Ook worden de biochemische processen in het lichaam behandeld. Daarnaast zijn er ook onderwerpen als invloed van de mens op zijn omgeving, planten en voedselproductie en erfelijkheid en evolutie. Vaak wordt er doorgedaan op wat je hebt geleerd in de onderbouw. Je houdt je bezig van molecuulniveau tot en met die op planeetniveau. Biologie bestaat uit theoretische en praktische lessen. De theorie wordt zoveel mogelijk uitgelegd door gebruik te maken van voorbeelden van beroepsmensen, onderzoekers of gewoon uit jouw dagelijks leven. In de praktische lessen leer je niet alleen biologische basisvaardigheden, maar leer je ook in stappen de natuurwetenschappelijke methode toe te passen om onderzoeken naar verschillende onderwerpen uit te voeren.

Weet je nog echt niet wat je wilt gaan doen na het vwo, dan vergroot biologie in combinatie met natuurkunde en scheikunde de keuze van mogelijke vervolgopleidingen enorm. Voor vragen kan je natuurlijk ook terecht bij je biologiedocent. Die heeft ook de studiespecial Biologie waar veel vervolgopleidingen in staan beschreven.

Scheikunde [Schk]

Leerlingen die het vak scheikunde kiezen krijgen te maken met heel veel aspecten van dit vak: wat zijn stoffen, hoe zitten ze in elkaar, wat voor stoffen heb je allemaal in de dode natuur (zouten, zuren en basen, elementen en meer) en in de levende natuur (Biochemie, maar ook andere koolwaterstoffen zoals brandstoffen), wat voor soort reacties zijn er (overdracht van waterstofionen of van elektronen bijvoorbeeld, maar ook verbrandingen en ontledingen) en wat houdt de chemische industrie in?

Natuurlijk wordt er bij dit vak ook gerekend: moleculen zijn heel erg klein en omdat je er een heleboel van nodig hebt moet je goed met machten van tien kunnen werken. Verder is er practicum (omgaan met materialen en stoffen), moet je verslagen kunnen schrijven (ook van eigen theoretisch onderzoek) en is er aandacht voor de mogelijkheden van het vak na school. Kortom: een leuk en afwisselend vak!

Natuurkunde [Nat]

Natuurkunde is gebaseerd op het verklaren van de wereld om ons heen. De kennis die hierbij is opgedaan wordt toegepast in het ontwikkelen van moderne apparaten en technieken om ons leven aangenamer te maken.

Hierbij kan je denken aan autonome robots of nieuwe onderzoekstechnieken in de medische beeldvorming.

Enkele andere onderwerpen uit de bovenbouw:

- Mechanica
- Golven en trillingen
- Elektromagnetisme
- Relativiteitstheorie
- Quantumfysica
- Astronomie
- Kosmische straling

In de bovenbouw verklaren we niet alleen de verschijnselen maar gaan we daar ook aan rekenen. En ook proberen we vaak iets te zeggen over de nauwkeurigheid van een berekening.

Bijvoorbeeld met welke snelheid valt een steentje op de grond vanaf 50 m hoogte? Of hoeveel stroom gaat er door een lampje?

Daarvoor leren we je om systematisch te denken en te werken. Dat is niet alleen handig voor natuurkunde maar bij alles wat je later gaat ondernemen. En die werken denkhouding wordt door heel veel opleidingen gewaardeerd, waardoor je met dit vak heel veel keuzemogelijkheden hebt. Voor veel technische studies en geneeskundige is het vak verplicht.

Economie [Econ]

Bij het vak economie worden economische kennis en vaardigheden toegepast op concrete maatschappelijke vraagstukken. Je leert de maatschappelijke werkelijkheid te bezien door een economische bril. Bij de benadering van maatschappelijke vraagstukken Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de verschillende invalshoeken

en belangen die deelnemers aan het economisch proces kunnen hebben (bijvoorbeeld belangen van werkgevers, werknemers, milieuorganisaties, consumenten, producenten, overheid). Hedendaagse vraagstukken worden vanuit een economisch perspectief behandeld. Het gaat er vooral om dat je de opgedane kennis en verworven inzichten en vaardigheden in een concreet kader herkent en kan toepassen.

Er is een programma ontwikkeld dat de volgende domeinen bevat:

- schaarste,
- markt,
- ruil,
- ruilen over de tijd,
- samenwerken en onderhandelen,
- risico en informatie,
- welvaart en groei, goede tijden/slechte tijden.

Daarnaast moeten vaardigheden worden ontwikkeld (o.a. economisch rekenen, grafieken analyseren, begrijpend lezen) en moet onderzoek en experimenten aandacht krijgen.

Het wordt door leerlingen ervaren als een pittig vak, waarbij een behoorlijke dosis rekenvaardigheid en elementaire wiskunde gevraagd wordt. Er wordt van je verwacht dat je de actuele economische ontwikkelingen volgt in binnen- en buitenland. De toetsen zijn gericht op de eisen die aan het examen worden gesteld, dus theorie, inzicht en vaardigheden.

Maatschappijleer [Maat]

Maatschappijleer is een vak dat in het gemeenschappelijk deel zit en het vak telt mee voor je eindexamen als onderdeel van het combinatiecijfer. Op het vwo krijg je het vak in de vierde klas en op de havo in de vijfde.

De volgende onderwerpen komen aan bod:

- Rechtsstaat
- Parlementaire democratie
- Verzorgingsstaat
- Pluriforme samenleving

Het vak maatschappijleer is erop gericht je te leren hoe mensen met elkaar samenleven en wat er nodig is om het samenleven goed te laten verlopen. Dit gebeurt regelmatig aan de hand van onderwerpen uit het nieuws.

Bedrijfseconomie [Beco]

Sommigen van jullie willen later een eigen bedrijf starten, maar anderen gaan gewoon als werknemer of zzp'er aan de slag! Het maakt eigenlijk niet uit welke toekomstambities je hebt, bedrijfseconomie komt altijd van pas.

Het vak start met het kijken naar belangrijke beslissingen voor jou privé: sparen, lenen, trouwen, samenleven. Als je als privépersoon de zaken goed op orde hebt, dan kun je ook langzaam als ondernemer aan de slag.

De kans dat er in de toekomst een beroep wordt gedaan op jouw ondernemerskwaliteiten is erg groot nu! Het is niet voor niets dat in bijna elke

vervolgstudie een keuzemodule "ondernemerschap" inmiddels tot de mogelijkheden behoort.

De privépersoon

Zal ik verder gaan studeren of gaan werken? Huur of koop ik een huis? Als ik ga samenwonen, hoe regel ik dat dan? De argumenten voor deze keuzes kunnen je ook weer helpen bij het maken van beslissingen voor organisaties waar je later als klant, werknemer of ondernemer mee te maken hebt.

De onderneming

Bedrijfseconomie kijkt naar het oplossen van mogelijke problemen of wensen in een onderneming. Bijvoorbeeld:

- Hoe kan het bedrijf groeien? (Organisatie)
- Hoe vind ik de juiste werknemers en hoe motiveer ik ze? (Personeel)
- Hoe krijg ik meer klanten of naamsbekendheid? (Marketing)
- Hoe vergroot ik mijn winst of verklein ik mijn schulden? (Financieel)

Kortom: Bedrijfseconomie is een vak dat je leert hoe je de economie in praktijk brengt. Waarbij je leert over ondernemen, werken binnen een onderneming en het organiseren van je eigen financiële huishouden.

Moeilijk?

Om het vak Bedrijfseconomie goed te kunnen volgen moet je regelmatig aan de slag met rekenwerk. Je moet nauwkeurig kunnen werken omdat je opdrachten krijgt waarbij alle cijfers moeten kloppen.

Maar je moet ook goed informatie kunnen beoordelen om bedrijfskeuzes te maken, of advies te geven. We spelen o.a. een management-game en maken gebruik van andere praktische opdrachten om je onder te dompelen in deze wereld van een ondernemer.

Wiskunde [WisA, WisB, WisC, WisD]

Wat is nou eigenlijk het verschil tussen wiskunde A en B?

Er zijn veel mythes over wiskunde A en B. Zo zijn er mensen die zeggen dat wiskunde B voor slimmere mensen is. Anderen zeggen weer dat je bij wiskunde A meer creativiteit mag gebruiken. Weer anderen menen dat wiskunde D alleen is weggelegd voor de echte bollebozen. Zoals vaak bij mythes, zijn delen van dit verhaal waar terwijl andere aspecten weer nergens op gebaseerd zijn. Maar waarom bestaat die verdeling eigenlijk?

Iedereen wordt geboren met verschillende talenten. De één kan geweldig tekenen, de ander blinkt uit in sport, weer een ander heeft een talenknobbel en misschien val jij wel onder de groep die maar een wiskundige formule of vergelijking hoeft te zien en gelijk snapt waar het over gaat.

Op het moment dat je een keuze gaat maken tussen wiskunde A en B, moet je bij het maken van die keuze vooral kijken naar hoe goed je bent in wiskunde. Of je nou op de havo of op het vwo zit, wiskunde A kan je op beide niveaus kiezen. Dat is ook de hele gedachte achter de verdeling: ook al is op het vwo het niveau van de

gegeven vakken vaak iets hoger dan op de havo, ook op het vwo kom je leerlingen tegen die moeite kunnen hebben met wiskunde. Om wiskunde alsnog voor iedereen toegankelijk te kunnen maken, is deze versie van wiskunde aangeboden.

Bij wiskunde A komen meer de wiskundige vaardigheden terug die van toepassing kunnen zijn op de latere studies van de leerlingen. Vaak zie je dat leerlingen die goed zijn in wiskunde – en dus wiskunde B doen - later een studierichting kiezen die daar meer bij aansluit, terwijl leerlingen die wiskunde A doen daarna meer de talenstudies of sociale studies gaan doen. Bij dergelijke studies, als antropologie, sociologie of geschiedenis, is statistiek belangrijk; voor het correct uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek. Bij wiskunde A leer je daarom vaak vaardigheden die te maken hebben met statistiek: diagrammen, tabellen, formules en kansberekening.

Bij het vwo is wiskunde verplicht, maar vind je dat wiskunde echt niet iets is dat bij je past, dan is er wiskunde C. Wiskunde C is een makkelijkere versie van A. Dezelfde onderwerpen als bij wiskunde A worden behandeld, maar de intensiteit en de moeilijkheidsgraad ligt lager. Er wordt bij wiskunde C meer de nadruk gelegd op bijvoorbeeld grafieken en onderwerpen die aansluiten bij sociale studies.

Wiskunde B is ten opzichte van wiskunde A een zwaardere variant van wiskunde met meer nadruk op exacte wetenschappen. Daarom kunnen leerlingen met de profielen Natuur & Gezondheid en Economie & Maatschappij kiezen of ze wiskunde A of B nemen in hun profiel. Voor de echte bèta's, die Natuur & Techniek als profiel hebben en dus een sterke voorkeur hebben voor de exacte wetenschappen, is het verplicht om wiskunde B te doen.

De thema's die behandeld worden bij wiskunde B, sluiten dan ook meer aan bij wiskunde toegepast in de techniek, zoals algebra, goniometrische functies, meetkunde, differentiëren, functies en grafieken. Wie wiskunde B doet maar alsnog de zaken, die meer terugkomen bij wiskunde A, wilt leren, zoals statistiek en kansrekening, doet er goed aan om wiskunde D toe te voegen aan zijn of haar profiel.

Wiskunde D is namelijk de meest hardcore versie van wiskunde die je zult vinden op de middelbare school en alleen geschikt voor mensen die een enorme passie of talent voor het vak hebben. Wiskunde D is zowel een herhaling van eerdere wiskunde, als een toevoeging op wiskunde B. Er komen zoals gezegd elementen terug uit wiskunde A maar er kunnen ook nieuwe, moeilijkere aspecten aan toegevoegd worden. Dat is namelijk het lastige en gelijk het uitdagende aan wiskunde D: er is geen vast kader.

Wiskunde D geldt als verbreding en kwam mede tot stand nadat exacte studies klaagden over het gebrek aan kennis bij nieuwe studenten op het gebied van wiskunde. Om deze leerlingen beter klaar te kunnen stomen werd wiskunde D opgericht. Afhankelijk van de leraar op de middelbare school, die vanwege het gebrek aan een centraal examen zelf invulling kan geven aan het vak, worden er elementen uit de wiskunde behandeld als:

- Cryptografie
- Codering
- Toegepaste analyse
- Complexe getallen
- Ruimte meetkunde
- Sterrenkunde

Ben jij dus van plan om na je middelbare schooltijd een exacte wetenschap te gaan doen, dan wordt je aangeraden wiskunde D toe te voegen aan je profiel. Sterker nog, bij sommige studies wordt het zelf van je geëist dat je dit vak hebt gedaan.

Welke wiskunde moet ik kiezen?

Twijfel je toch nog steeds welke wiskunde je wilt kiezen? Dan zijn er een aantal zaken die je moet meenemen in je beslissing. Bijvoorbeeld:

- Talent; hoe goed ben je in wiskunde?
- Passie; hoe leuk vind je wiskunde?
- Toekomst; wat wil je later worden?

Hoe goed ben je in wiskunde?

Als je bijvoorbeeld heel veel talent hebt voor wiskunde, is het absoluut aan te raden om op zijn minst wiskunde B in je profiel op te nemen. Zelfs als je nog niet weet wat voor studie je wilt gaan doen of wat voor beroep je later wilt gaan uitoefenen, is de kans groot dat als je goed bent in wiskunde je later die kant op zal gaan. Andersom geldt ook dat als je helemaal niet goed bent in wiskunde, je jezelf misschien maar beter een aantal hele uitputtende semesters kan besparen door een lichtere variant van wiskunde, zoals wiskunde A of C, te kiezen.

Hoe leuk vind je wiskunde?

Naast het talent dat je ergens voor hebt is het misschien nog wel belangrijker dat je gaat doen wat je leuk vindt. Als je een enorme passie hebt voor wiskunde, zal je er waarschijnlijk ook wel goed in zijn. Maar zelfs als je er geen aanleg voor hebt, maar je vindt het wel een ontzettend mooi vak en laat je graag uitdagen, dan staat je niets in de weg om het gewoon te proberen en voor wiskunde B – of misschien zelfs wiskunde D – te gaan. Als het je echt niet bevalt of de cijfers vallen echt tegen, kan je later vaak nog veranderen.

Vind je wiskunde maar niets en ligt jouw hart bij bijvoorbeeld talen, geschiedenis of sport? Kies dan voor de lichtst mogelijke variant, wiskunde C, en bespaar je lange, pittige lessen vol met moeilijke wiskundeopgaven.

Wat wil je later worden?

Als laatste factor in je overweging, is het belangrijk om te kijken naar wat je later wilt worden. Als je bijvoorbeeld graag verder wilt in de exacte wetenschappen en een studie biologie, scheikunde of kunstmatige intelligentie ambieert, doe je er goed om aan voordat je je profiel kiest te kijken wat de toelatingseisen zijn van zo'n studie. Veel studies eisen namelijk van nieuwe studenten kennis in de wiskunde, wat betekent dat je zonder wiskunde D, of minstens wiskunde B, niet binnenkomt. Voor sociale wetenschappen gelden dergelijke toelatingseisen meestal niet. Toch kan een basiskennis van statistiek, die je bijvoorbeeld opdoet bij wiskunde A, je wel alvast een voorsprong tijdens je studie geven als het onderwerp behandeld wordt.

Culturele en kunstzinnige vorming [Ckv]

Ckv (Culturele en kunstzinnige Vorming) is een verplicht examenvak in de bovenbouw van havo en vwo. Het doel is dat leerlingen kennismaken met de professionele wereld van kunst en cultuur. Dat doen ze door actief deel te nemen

aan culturele activiteiten en daarop te reflecteren.

Daarnaast doen zij een onderzoek naar een aspect van de professionele kunst. Het vak wordt aan het eind van jaar 4 afgerond en het cijfer telt mee als examencijfer.

De kunstvakken: Beeldende Vorming [Kubv] en Drama [Kudr]

Op het Werenfridus bestaat de mogelijkheid te kiezen uit de volgende kunstvakken:

- beeldende vormgeving (tekenen)
- drama

De kunstvakken bestaan uit twee gedeeltes: het praktische kunstvak en het theoretische **kunst Algemeen [Kua]** . Het uiteindelijke cijfer voor het kunstvak bestaat uit twee componenten; een SE-cijfer voor het praktische vak en een CE-cijfer voor de theorie.

Beeldende vorming [Kubv]

Dit vak is een combinatie van tekenen en handvaardigheid. Je leert met verschillende materialen en technieken om te gaan en jouw ideeën te vertalen naar zowel tweedimensionaal als driedimensionaal werk. De theoretische component van beeldende vorming behandelt de beeldende kunst zowel kunsthistorisch als kunstbeschouwend.

Drama [Kudr]

Je hoeft bij het vak drama niet de sterren van de hemel te kunnen spelen. Je moet alleen wel durven spelen en de discipline hebben om jezelf en je medeleerlingen te inspireren en te motiveren.

Je kunt het vak kiezen omdat je misschien naar een theaterschool of filmacademie wil later. Maar er zijn ook veel leerlingen die het vak drama kiezen omdat ze zichzelf willen trainen om beter voor een groep te kunnen staan, wat handig is bij veel beroepen.

Voorop staan de spelvaardigheden. Je leert bewust om te gaan met je lichaamshouding en stem. Je gaat je bezighouden met improviseren en werken met vaste teksten uit bestaande toneelstukken. Hoe zet je een geloofwaardig personage neer, hoe geef je scènes vorm?

Ook maak je kennis met vormgevingsmiddelen zoals licht, geluid, rekwisieten, kostuums, decor en grime. Uiteindelijk maak je presentaties aan de hand van een thema of vanuit een bestaand stuk. Ook maak je kennis met de theatergeschiedenis en met de daarbij behorende verschillende speelstijlen en ga je twee keer naar de schouwburg om daarna de theaterstukken te analyseren.

Iedere periode wordt afgesloten met een spel-toets. Per leerjaar is er ook een theorietoets.

Aan het einde van elk jaar wordt er gewerkt aan een presentatie die je voor een zelfgekozen publiek gaat spelen.

Het fijne van onze dramaklassen is dat iedereen elkaar helpt door veiligheid te bieden en voor elkaar klaar te staan.

Informatica [In]

Informatica kun je in de vrije ruimte kiezen. Wat kun je in vierde-, vijfde- en zesde klas verwachten? Uiteraard is het belangrijk dat je het leuk vindt om met een computer te werken.

In of drie jaar komen de grote aandachtsgebieden van de informatica langs. We kijken uitvoerig naar webdesign, in theorie maar vooral in de praktijk! Hoe bouw je een goede website? Hoe krijg je het voor elkaar dat zo'n site er op een breedbeeldscherm en je mobiel, goed uitziet? Informatica zonder internet is ondenkbaar maar hoe werkt het eigenlijk? Waarom kunnen al die apparaten van telefoons tot slimme apparaten gewoon met elkaar communiceren? Je vindt het ongetwijfeld normaal maar technisch gezien, komt er wel het een en ander kijken. We kijken globaal naar de werking van een computer: wat zit er in? Waarom Android, iOS, Windows, etc.? Hoe laat je computers wat doen? Programmeren is daar het antwoord op. Python is een razend populaire taal met zeer veel mogelijkheden. Waarom kun je in Somtoday gemakkelijk je cijfers of absenties zien? Somtoday is een gegevensbank en we gaan kijken hoe die gegevensbanken, databases, werken en hoe je ze handig kunt inrichten en er gegevens uit kunt halen. Gamen is leuk maar nog veel leuker is het om je eigen games te maken! We gaan uitgebreid bekijken wat je allemaal moet doen om een eigen, hopelijk verslavend, spel te maken. Creativiteit is daarom belangrijk, dat heb je ook nodig bij het maken van een goede website en een game. Informatica is daarom helemaal geen nerd vak...

Informatica kent geen centraal eindexamen. Dat betekent dat je wat meer aandacht kunt schenken aan een individuele ontwikkeling in je informaticakennis. Enige wiskunde kennis heb je wel nodig maar met nadruk kan worden vastgesteld dat het voor alle profielen geschikt is.

In de loop van de tijd zul je steeds vaker moeten werken aan opdrachten die aanmerkelijk langer duren dan één les. Veel kennis doe je dan ook op in de vorm van projecten. Dat betekent dat je met een paar leerlingen gezamenlijk aan een groepsopdracht werkt.

De ervaringen wijzen uit dat de meeste leerlingen het soms een beetje lastig vinden maar vooral erg leuk!

Bewegen, Sport en Maatschappij [Bsm]

Is Bewegen, Sport en Maatschappij iets voor jou?

Wil je straks naar de academie voor lichamelijke opvoeding, leidinggeven, een baan in de gezondheidszorg of fysiotherapeut worden? Overweeg je om bij de politie, brandweer of defensie aan de slag te gaan? Is een studie bewegingswetenschappen iets voor jou? Sportmanagement, medicijnen of sociale wetenschappen?

Wil je later (of misschien al wel meteen) als vrijwilliger in een sportvereniging aan de slag, bijvoorbeeld als trainer van jeugd, begeleider of scheidsrechter?

Of vind je het gewoon alleen maar heel erg plezierig om met sport en alles wat daar mee te maken heeft bezig te zijn?

In al die gevallen is het keuzevak Bewegen Sport en Maatschappij (BSM) in het vrije deel echt iets voor jou!

Wat moet je kunnen?

Moet je een hele goede sporter zijn om het keuze-examenvak BSM te kunnen doen? Nee, dat hoeft helemaal niet. Vraag aan je LO docent of je volgens hem/haar voldoende in je mars hebt.

Het is natuurlijk wel belangrijk dat je geïnteresseerd bent in bewegen en sport en daarnaast ook interesse hebt in de achtergronden ervan. Je leert beweegsituaties ontwerpen en de rollen van scheidsrechter, coach, trainer of organisator te vervullen.

Iets over het programma

Net als in de 'gewone' LO-les zijn er vier domeinen.

Bij 'Bewegen' vergroot je je eigen vaardigheden in softbal, basketbal, turnen, dansen, atletiek en windsurfen.

Bij 'Bewegen & Regelen' gaat het om het leren vervullen van leidinggevende, coachende en begeleidende rollen in sport en bewegen

Bij 'Bewegen & gezondheid' en bij 'Bewegen & samenleving' doe je achtergrondkennis op over bewegen en sport. Voorbeelden hiervan zijn de relatie tussen bewegen en gezondheid en het opzetten van een trainingsprogramma. Ook leer je over het verbeteren van je eigen fitheid. Supportersgeweld, sponsoring, dopinggebruik, de relatie tussen sport en media en het thema voeding zijn allemaal voorbeelden van thema's waar je meer over te weten komt.

Tijd en toetsing

Op Werenfridus krijg je twee uur BSM per week, zowel praktijk als theorie.

BSM is een schoolexamenvak. Dit betekent dat het vak afgesloten wordt voordat je naar het centrale examen gaat. Je BSM-resultaat komt natuurlijk wel gewoon op je eindlijst. Mocht het nodig zijn, kan dit cijfer ook als compensatiecijfer dienen.

Vorbereiding vervolg onderwijs

Als laatste is dit vak een ware toevoeging voor je ontwikkeling met het oog op het vervolgonderwijs (HBO of WO). Je gaat bij BSM veel bezig zijn met skills die je in het vervolgonderwijs kan gebruiken. Zo leren we je onder andere in kleine stapjes hoe je jezelf beter kan presenteren. Ook gaan we aan de slag met het uitvoeren van een gericht onderzoek en maak je beroepsopdrachten op HBO- en/of WO-niveau, zoals een bewegingsanalyse, waarbij je gaat kijken hoe jouw lichaam beweegt. Tot slot nemen we je mee in een proces van evalueren en reflecteren - wat je in vervolgonderwijs nog veel tegen gaat komen - zodat je jezelf in veel aspecten van 'bewegen' en 'bewegen en regelen' kunt blijven ontwikkelen.

Filosofie [Fi]

Heraclitus, Plato, Aristoteles, Descartes, Spinoza, Hume, Kant, Nietzsche, Freud, Heidegger, Wittgenstein, Popper, Kuhn, Sartre, Foucault en nog veel meer grote namen uit de geschiedenis van de Westerse wijsbegeerte komen aan bod in het vak filosofie op het vwo. Maar, diegene die aan het woord komt is vooral jij! Filosoferen op school betekent dat je onafhankelijk zichtbaar mag maken wat je denkt, welke vragen je hebt en welke problemen je ziet. Zoals het in een moderne cultuur betaamt beschouwen de leerlingen filosofie in vrijheid van denken, maar met een kritische houding, wat nu de wereld is, hoe die zou kunnen zijn en hoe die volgens sommigen zou moeten zijn. De enige voorwaarde is dat je echt nieuwsgierig bent en vragen hebt over de aard van de werkelijkheid, je zelf, anderen, het Zijn en de

wereld.

Hoe ziet de stof eruit en wat wordt er van je verwacht? De vakken die aan bod komen zijn Wijsgerige Antropologie (bv.: wat is de mens, een dier, een ziel of zelfs een machine?), Ethiek (bv.: wat is het Goede en bestaat het Kwade wel?), Sociale Filosofie (bv.: wat is samenleven, hoe doe je dat en doen we dat wel?), Wetenschapsfilosofie en Kennisleer (bv.: hoe is wetenschap ontstaan, wat is kennis/waarheid en bestaan er intelligente uitspraken?) en het eindexamenonderwerp, zoals dat nu is: Vrije Wil (bestaat de vrije wil werkelijk of zijn wij volledig gedetermineerd?). Bij al deze vakken spelen de leerlingen een actieve rol waarbij hun eigen ideeën een belangrijke plaats innemen. Je krijgt ook de opdracht essays te schrijven waarin je leert drogredenen te doorzien en de argumenten in je tekst logisch te onderbouwen.

De onderwerpen liggen in het verlengde van elkaar en vormen een zeer goede basis voor de wetenschappelijke opleiding die de meesten van leerlingen aan een universiteit gaan volgen. Mocht dit wetenschappelijke traject niet het geval zijn voor de leerling, dan heeft hij of zij met het vak filosofie in elk geval een solide denkbasis gelegd voor de rest van zijn of haar leven om de kunst van het menselijk leven in de praktijk te brengen.

13. IDENTITEST

Tot slot: leerlingen die daar behoefte aan hebben kunnen bij het decanaat de inloggegevens opvragen die zij nodig hebben om geheel kosteloos via internet de zogenaamde IdentiTest interesstest te maken; deze duurt ongeveer een half uur.

Door het beantwoorden van ca. 300 vragen krijgt de leerling inzicht in:

- Het type mens waartoe hij / zij behoort.
- Zijn / haar belangstelling voor bepaalde soorten werk.
- Zijn / haar belangstelling voor vervolgoopleidingen op MBO, HBO en WO niveau.

Let op : De testuitslag zegt niets over je capaciteiten maar wel heel veel over je belangstelling / interesses.

De test is een handig hulpmiddel als jij nog geen goed beeld van jezelf hebt.

Je kunt de test aanvragen via wf-decanen@tabor.nl

14. WEBSITES

Onderstaande websites kunnen je helpen bij het vinden van de juiste informatie met betrekking tot het maken van jouw keuze.

Oriëntatie

studiekeuze123.nl

Studievergelijker en data van alle open dagen in Nederland.

tkmst.nl

Site over opleidingen en studiemogelijkheden

simulise.nl

Digitaal portfolio met opdrachten met betrekking tot loopbaanoriëntatie opdrachten. leerlijn met opdrachten gekoppeld aan rubrics voor LOB vaardigheden.

nationaleberoepengids.nl

Je vindt veel informatie over ieder beroep, zoals salaris, benodigde competenties, en functiebeschrijving.

Overheid

duo.nl

Op de site van Dienst Uitvoering Onderwijs alles over het studiefinanciering, studentenreisproduct en staatsexamens.

onderwijsinspectie.nl

Site van de onderwijsinspectie inclusief kwaliteitskaarten

minocw.nl

Site ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Studeren algemeen

vereniginghogescholen.nl

Site over het hoger beroepsonderwijs

vsnu.nl

Site van de vereniging van universiteiten

studeermeteenplan.nl

Goede startsite over allerlei studiezaken

hogeronderwijstoegekankelijk.nl

Studeren met een specifieke onderwijsbehoefte

Buitenland / tussenjaar

wereldwijdstudenten.nl

fulbright.nl

wilweg.nl

breekjaar.nl

ef.nl

kilroyworld.nl

interlanguage.nl